

## JENNIFER A. QUIGLEY

Divine Accounting: Theo-Economics in Early Christianity. New Haven, CT: Yale University Press 2021. 192 s.

”Kestän kaiken hänen avullaan, joka antaa minulle voimaa” (Fil. 4:13). Kuva nahkaisesta šekvivihosta, johon tämä jae on kirjailtu johdattaa lukijan Jennifer A. Quigleyn debyyttikirjan pariin. Kuvassa yhdistyvät uskonnollinen teksti, kaupankäynti ja konkreettinen esine tavalla, joka kuvaa *Divine Accounting* -teoksen lähestymistapaa varsin hyvin. Vanderbilt Divinity Schoolin Uuden testamentin eksegetiikan tuore apulaisprofessori käsittelee väitöskirjansa pohjalta syntyneessä teoksessa Paavalin filippiiläiskirjettä haastaen lukijaa pohtimaan antiikin ekonomian ja uskonnon rajapintoja tuoreesta näkökulmasta.

Jo kirjan nimestä löytyvä termi ”teoekonomia” (theo-economics) on Quigleyn keskeinen työkalu. Sen avulla hän avaa lukijalleen niitä lukuisia tapoja, joilla rahaan ja kaupankäyntiin liittyvät kysymykset olivat antiikin maailmassa kytköksissä jumaliin, temppelihin ja teologiaan. Quigley esittelee lukuisten arkeologisten löytöjen avulla, miten jumalat nähtiin kaupankäynnin osapuolina, takaajina ja mahdollistajina. Jumalilla oli omaisuutta, jota nämä pystyivät kartuttamaan tai menettämään. Silloinkin kun kauppaa käytiin ihmisten välillä, viittaukset jumaliin olivat tavanomaisia. Eräänä esimerkkinä voi mainita Filippiin torilla ensimmäisellä vuosisadalla eaa. seisseen patsaan jalustan. Siihen on kaiverrettu tieto siitä, kuinka kyseinen Merkurius Augustuksen pronssipatsas oli valettu takavarikoiduista painomitoista, joilla oli yritetty pettää kaupan toista osapuolta. Huijarit olivat siis jääneet kiinni, ja nyt toria valvoi jumalallinen hahmo, jossa yhdistyivät kaupankäynnin jumalallinen suojelija (Merkurius) sekä keisarillinen valta (Augustus) (s. 28–29). Ensimmäisen vuosisadan jaa. Vähä-Aasian Kymessä puolestaan Dionysos oli velkaantunut niin pahasti, että keisari Augustuksen täytyi lunastaa temppele takaisin jumalan käyttöön paikalliselta Lysias-nimiseltä mieheltä. On helppo jakaa Quigleyn harmistus siitä, ettemme saa tietää, ”kuinka kalliiksi tulee pelastaa jumala pinteestä” (s. 22–23).

Quigleyn suorasukainen tyyli, jolla hän esittelee lähteitään, voi alkuun tuntua erikoiselta. Quigleyn

tekstissä jumalat itse toimivat, ostavat ja vaikuttavat, sen sijaan että kirjoittaja korostaisi, että kyse on vertauskuvista tai ihmisten toimista jumalten nimissä. Quigley perustelee valintaansa ”uuden materialismin” kautta: koska meille säilynyt materiaali puhuu yksiselitteisesti jumalista toimimassa itse, nykypäivän tutkija tarvitsee jonkin muun viitekehysten kuin ”vertauskuvista” puhumisen käsitteäkseen ilmiöt, reaktiot ja todellisuuden, joista lähteet puhuvat. (s. 4) Lähestymistapa on minusta perusteltu. Vaikka emme voikaan tavoittaa antiikin ihmisten ajatusmaailmaa, on lähteiden valossa todennäköistä, että ihmiset kokivat käyvänsä kauppaa nimenomaan jumalan eikä vain tämän pappien tai edustajien kanssa. Yhden tulkintakerroksen poisjättäminen voi auttaa lukemaan tuttuakin tekstiä uudella tavalla. Quigley kuvaa taitavasti maailmaa, jossa jumalten toiminta talouden kentällä ei ole ainoastaan mahdollista, vaan oikeastaan ”varsin normaalia” (s. 5).

Tässä onkin Quigleyn vahvuus hänen kääntäessään katsetaan filippiiläiskirjeeseen, josta hän myös esittää oman teoekonomisen käänöksensä. Yksi hänen lähtökohdistaan on nähdä kirjeen keskeinen termi *koinōnia* (jonka Liljeqvistin Uuden testamentin sanakirja kääntää ensisijaisesti ”keskinäiseksi yhteydeksi”) kuvauksena taloudellisesta sopimuksesta tai yhteistyöstä, jollaisena termi esiintyy hyvin monessa Uuden testamentin ulkopuolisessa lähteessä. Quigley kiinnittää huomiota *koinōnian* keskeiseen rooliin kirjeessä verrattuna esimerkiksi puheeseen *ekklēsiasta* eli yhteisöstä tai ”seurakunnasta”, joka esiintyy muissa Paavalin kirjeissä useammin. Hänen mukaansa Paavalin ja filippiiläisten suhde hahmotuukin ennen kaikkea yhteisenä sopimuksena ja ”evankeliumin bisneshankkeena”, jossa osapuolet jakavat niin riskit ja velvoitteet kuin tuototkin. Paavalin rooli on toimia sekä välittäjänä oman Jumalansa (Fil. 4:19) ja filippiiläisten välillä, että eräänlaisena panttina ja takuumaksuna: Paavalin ollessa vangittuna filippiiläiset saattoivat kyseenalaistaa Paavalin hyödyllisyyden ja koko hankkeen mielekkyyden. Paavali vakuuttaa, että tilanne on nimenomaan päinvastainen. Hänen kärsimyksensä vahvistaa sijoitusta *koinōniaan* ja tuo entistä suuremman tuoton, jopa siinä määrin että sen rinnalla kaikki muu on tappiota ja poisheitettävää sontaa (Fil. 3:8–10).

Puhe *koinōniasta* bisneskielellä haastaa käsitteen perinteistä käyttöä teologisesti latautuneena kuvauksena uskovien yhteydestä toisiinsa ja Jumalaan. Se saa myös lukemaan monia muitakin keskeisiä käsitteitä ja jakeita uudella tavalla: Elämä on Kristus ja kuolema on tuottoa evankeliumille (Fil. 1:21), Paavalin vankilassaolo ”vahvistaa” evankeliumista tehdyn sopimuksen (Fil. 1:7) ja jopa aina yhtä hankala vanhurskaus (*dikaiosynē*) löytyy sekin paitsi Uudesta testamentista, myös monista asiakirjoista, joissa kuvataan talousasioissa luotettavaa ihmistä. Teoekonomian linssin läpi katseltuna ajallemme tyypillinen eri elämänalojen ”siiloutuminen”, jota vastaan Quigley kertoo useaan otteeseen taistelevansa, hälvenee. Antiikin maailmassa, jossa laskutavasta riippumatta merkittävä osa ihmisistä eli köyhyysrajalla tai sen alla ja jossa jumalten uskottiin toimivan kaikkialla, ei kenties ole lopulta kovinkaan yllättävää törmätä ajatteluun, jossa nämä todellisuudet limittyvät toisiinsa. Erityisen vähän se yllättää kirjeessä, jonka kirjoittamistilanteessa ympäröivän maailman poliittiset realiteetit ovat johtaneet kirjoittajan vangitsemiseen. Kysymys ”kannattiko tähän ryhtyä?” on yhtä aikaa ekonominen, teologinen ja käytännöllinen.

*Divine Accounting* on varsin helppolukuinen ja verrattain lyhyt teos. Amerikkalaiseen tyyliin se myös pitää huolen siitä, että olennaiset asiat sanotaan riittävän monta kertaa. Vastaavasti kovin syvälle teeman käsittelyssä ei vielä päästä. Kirjan voikin ajatella olevan ennen kaikkea keskustelun-avaus ja kutsu laajentaa teoekonomista näkökulmaa ja sen metodeja eri tekstien ja teemojen käsittelyyn. Quigleyn seuraavan kirjaprojektin alustava otsikko on Vanderbiltn verkkosivujen mukaan *The Gendered Economy of Early Christianity*, joten hän itse ainakin aikoo syventää kysymyksiä, joita *Divine Accounting* nostaa esille. Sille projektille, samoin kuin muille tuleville teoekonomisille tutkimuksille ei voi toivoa muuta kuin mahdollisimman vähän realisoituvia riskejä ja mahdollisimman korkeita tuottoja!

Heikki Hietanen, TM  
Eksegetiikan väitöskirjatutkija  
Helsingin yliopisto

#### NILS NEUMANN & ANNA-LENA SENK (TOIM.)

*Emotionen in der Bibel und ihrer Welt.*  
Biblisch-Theologische Studien 192.  
Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht,  
2022. 197 s.

Kiinnostus emootioita kohtaan on 1980-luvulta alkaen kasvanut myös eksegetiikassa. Aihealueen klassikko on professori Gerd Theissenin *Psychologische Aspekte paulinischer Theologie* (1983). Erityisesti 2000-luvulla aihetta on käsitelty yhä enemmän, Suomessa esimerkiksi professori Ismo Dunderberg tutkimuksissaan valentinolaisista. Jotkut ovat puhuneet jopa emotionaalista käännteestä (emotional turn), mutta se lienee liioittelua.

Nils Neumannin ja Anna-Lena Senkin toimittama tuore teos porautuu emootioihin Raamatussa ja Raamatun maailmassa. Neumann on raamatuteologian professori ja Senk tutkimusavustaja Hannoverin yliopistossa. Molemmat ovat johdantoluvun lisäksi laatineet omat artikkelinsa. Lisäksi kirjasta löytyy kolmen muun kirjoittajan artikkelit.

Neumannin ja Senkin johdantoartikkeli esittelee lyhyesti eksegeettisen emootiotutkimuksen tämänhetkistä tilannetta. Isoin periaatteellinen keskustelu koskee sitä, miten paljon psykologista tietoa voidaan käyttää tekstien selittämiseen. On itsestään selvää, että nykykäsitteet emootioista eivät vastaa antiikin kirjoittajien käsityksiä. Toisaalta peruspsykologisilta valmiuksiltaan ihminen ei ole parissa tuhannessa vuodessa muuttunut.

Antiikin emootiokäsityksiä kirjan artikkeleissa luodetaan pääosin retoriikan oppaiden perusteella. Tähän ohjaa historiallisen kontekstualisoinnin lisäksi sekin, että monet kirjoittajat ovat kirjallisuustieteellisesti orientoituneita ja siten kiinnostuneita kirjallisista vaikutuskeinoista. Antiikin filosofiassa emootioita pohdittiin paljonkin, mutta niihin kirjassa ei juurikaan viitata. Varautuneisuus filosofisia käsityksiä kohtaan voi olla paikallaan, koska filosofit pyrkivät yleensä sellaisiin systemaattisiin käsityksiin, jotka eivät koskaan tavoittaneet yleisten käsitysten moninaisuutta. Toisaalta kirjoittajat eivät myöskään näytä kunnolla perehtyneen filosofiaan.

Neumann ja Senk pitävät ilmeisenä, ettei emootioita käsitellä Raamatussa irratiionaalina